

TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN JOİNT VENTURE VE KONSORSİYUMUN HUKUKİ NİTELİĞİ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	I
BİBLİYOGRAFYA	II
GİRİŞ	1
<i>I. JOİNT VENTURE</i>	3
A. Tanımı	3
B. Joint-venture Sözleşmesinin Hukuki Yapısı	7
1. Ön kuruluş Sözleşmesi	8
2. Temel Sözleşme(Joint-venture Sözleşmesi)	9
3. Uydu Sözleşmeler(Tabi Sözleşmeler)	10
C. Türleri	10
1. Kuruluş Şekli Bakımından Joint-venture	11
a. Geleneksel(Salt Sözleşmeye Dayalı)Joint-venture	11
b. Sermayeye Dayalı Joint-venture	12
2. Tedarik Joint-venture'ı ve Yönlendirici Joint-venture	14
3. Yatay ve Dikey Joint-venture	15
D. Hukuki Niteliği	15
1. Geleneksel (Sözleşmeye Dayalı) Joint-venture	16
2. Sermayeye Dayalı Joint-venture	17
E. İŞ ORTAKLIĞI	17
<i>II. KONSORSİYUM</i>	19
A. Tanımı	20
B. Konsorsiyum Sözleşmesinin Hukuki Yapısı	21
C. Türleri	22
1. Aracılık Konsorsiyumu	22
2. Kredi Konsorsiyumları	23
3. Oy Konsorsiyumları	24
4. Yapı Konsorsiyumları	24
D. Hukuki Niteliği	24
SONUÇ	26

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
B.	Bası
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	Bakınız
BK	Borçlar Kanunu
C.	Cilt
dpn.	Dipnot
HD	Hukuk Dairesi
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
m	Madde
RG	Resmi Gazete
s.	Sahife
S.	Sayı
TST	Ticaret Sicil Tüzüğü
vd.	ve devamı
YKD	Yargıtay Kararları Dergisi
Y	Yıl

BİBLİYOGRAFYA ♦

- Akyol, Ş. : Know-How, Management Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, İstanbul 1997.
- Barlas, N. : Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri, İstanbul 1998.
- Dayınlarlı, K. : Joint Venture Sözleşmesi, B.2, Ankara 1999.
- Kaplan, İ. : İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı – Joint Venture- Ankara 1994.
- Karayalçın, Y. : Ticaret Hukuku, II. Şirketler Hukuku, B.2, Ankara 1973.
- Kocayusufpaşaoğlu, N.Y. : Borçlar Hukuku Dersleri, I. Fasikül, İstanbul 1996.
- Manavgat, Ç. : Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar, Ankara 1991.
- Moroğlu, E. : Oy Sözleşmeleri, Özellikle Anonim ve Limited Ortaklıklarda, B.2, Ankara 1996.
- Naegeli, E. : Die Doppelgesellschaft als rechtliche Organisationsform der Kartelle, Konzerne und anderen Unternehmerzusammenschlüsse nach deutschem und schweizerischem Recht, Bd.: I, Zürich 1936
- Öncel, M./Kumrulu, A./Çağan, N. : Vergi Hukuku, B.8, Ankara 2000.
- Özalp, İ./Saldıraner, Y./Dereköy, A.H.: Çok Uluslu İşletmelerin Geleceğine Bir Çözüm Olarak Joint Venture, Prof. Dr. İlhan Cemalcılar'a Armağan İstanbul 1990, s.103-125.
- Özsunay, E. : Kartel Hukuku, İstanbul 1985.
- Öztürk, P. : Ortak Girişim (Joint Venture) ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2001.
- Poroy, R./Tekinalp, Ü./Çamoğlu, E.: Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.7, İstanbul 1997.
- Pulaşlı, H. : Şirketler Hukuku, B.3, İstanbul 2001.
- Reisoğlu, S. : 4491 Sayılı Yasa ile Değişik Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2000.
- Tandoğan, H. : Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.II, B.3, Ankara 1987. (*Borçlar*)

♦ Birden çok eserinden yararlanan yazarlara yapılan yollamalarda kullanılan kısaltmalar parantez içinde gösterilmiştir.

- Tandoğan, H. : Eser Sözlüşmesinde Müteahhidin İşi Yardımcı Kişilere, Alt Müteahhitlere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu (Joint Venture), Batider,1986,C.XIII,S.3-4,s.57-89. (*Konsorsiyum*)
- Tekil, F. : Adi, Kollektif ve Komandit şirketler Hukuku, B.5, İstanbul 1996.(*Adi şirket*)
- Tekil, F. : Anonim şirketler Hukuku, B.2, İstanbul 1998.(*Ař*)
- Tekinalp,G. /Tekinalp,Ü. : Joint Venture, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'a 65 inci Yaş Armağanı, Ankara 1988, s.143-176.
- Türk, H. S. : Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986.
- Yalçın, A. : Ortak Girişimler (Joint Ventures) ve Türkiye'deki Ortak Girişimlerde Karşılaşılan Yönetim Sorunlarının Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma, Adana 1996 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Yavuz, C. : Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.II, İstanbul 1993.
- Yılmaz, E. : Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş B.5, Ankara 1996.(*Hukuk Sözlüğü*)
- Yılmaz, L. : Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Joint Venture Anlaşmalarının Yorumu ve Hukuki Düzenlemeye Kavuşturulması İhtiyacı, Mahmut R. Belik'e Armağan İstanbul 1993, s.475-491.
- Yongalık, A. : Adi şirkette Sermaye Payı, Ankara 1991.
- Yüksel, A.S. : Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, B. 5, İstanbul 1986.

TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN JOİNT VENTURE VE KONSORSİYUMUN HUKUKİ NİTELİĞİ

GİRİŞ

Teknolojik ve ticari yaşamdaki gelişmeyle birlikte işler de hacim olarak büyümüştür. Öyle ki bazı işler hacmi, mali veya teknik özellikleri sebebiyle tek başına bir kişi ya da kuruluş tarafından tamamlanamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle bu tür işlerin yapılabilmesi için birden fazla şahıs ve kuruluşun bir araya gelerek işi tamamlaması gerekmiştir. Bu şekilde ortaya çıkan işbirliği şekillerinden ikisi çalışma konumuzu oluşturan “joint-venture” ve “konsorsiyum”dur.

Joint-venture, özellikle uluslararası ticari yaşamda¹ sık karşılaşılan bir kavram olup, hukuk bilimini olduğu kadar işletme bilimini de ilgilendirmektedir². Joint-venture, Anglo-Sakson Hukukunda doğmuş³ olmakla birlikte, ABD Hukukunda gelişip kök salmış olan bir kurumdur⁴. İkinci dünya savaşından sonra dünya konjonktüründe meydana gelen ekonomik ve siyasi gelişmelere paralel olarak joint-venture da büyük önem kazanmıştır. Joint-venture ilişkisi, tek bir işin gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulmakla birlikte, zaman zaman süreklilik arz eden bir işin yapılması amacıyla da kurulabilmektedir. Ancak uygulamada yaygın olarak joint-venture tek iş için kurulmaktadır. Joint-venture ilişkisinin tarafları hukuki ve ekonomik bakımdan birbirlerinden bağımsız kişiler olup, gerçek ya da tüzel kişi olabilir. Taraflar belli bir amacı gerçekleştirmek ve kar elde etmek için bir araya gelirler. Joint-venture, türü ne olursa olsun, ilişkiye katılanların aralarında yapmış oldukları bir sözleşmeye dayanır. Bu sözleşmenin geçerliliği için belli bir şekil şartı öngörülmemiştir. Joint-venture sözleşmesi

---

¹ Uluslararası ticari yaşamda joint-venture uygulanmasının nedenleri hakkında bkz. Özalp,İ./ Saldıraner,Y./Dereköy,A.H.: “Çok Uluslu İşletmelerin Geleceğine Bir Çözüm Olarak Joint Venture”, Cemalcılar’a Armağan İstanbul 1990, s.112-113.

² Joint Venture farklı alanlarda çalışan araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Hukukçular Joint Venture bir sözleşme olması açısından tanımlarken, işletmeci ve iktisatçılar iktisadi ve yönetim açısından tanımlamışlardır. Farklı tanımlar için bkz. Yalçın, A.: Ortak Girişimler(Joint Venture) ve Türkiye’deki Ortak Girişimlerde Karşılaşılan Yönetim Sorunlarının Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma, Adana 1996 (Yayımlanmamış Doktora Tezi) s.13 vd.

³ Joint-venture teriminin kaynağı İskoç Hukukudur,Dayınlarlı, K.: Joint Venture Sözleşmesi, B. 2, Ankara 1999, s.13.

⁴ Pulaşlı,H.: Şirketler Hukuku, B. 3, İstanbul 2001, s.25.

hukukumuzda düzenlenmemiş olmakla birlikte, Borçlar Kanunu'nun 520 ve devamı maddelerindeki adi şirket hükümlerine tabi olduğu kabul edilmektedir⁵.

Joint-venture, holding, kartel ve şirket birleşmeleri ile benzerlikler taşımakla birlikte, bunlardan farklı bir kurumdur. Holdingin yavru şirketleri üzerindeki hakimiyeti devamlı bir ilişki⁶ iken, joint-venture'da taraflar genellikle *tek iş* için bir araya gelmektedir. Joint-venture'da birbirinden bağımsız şirket ya da kişiler söz konusu olup, holdingde olduğu gibi yönetimde birlik söz konusu değildir⁷. Holdingde yavru şirketler varken, Joint-venture'da her zaman yavru şirket bulunmaz, hatta bazen bir organizasyona dahi gerek duyulmayabilir.

Kartel⁸ amacı bakımından joint-venture'dan ayrılır. Kartelde amaç, ilgili pazardaki rekabetin sınırlandırılmasıdır. Bunun için kartel anlaşmaları ile belli bir malın üretimi, pazarlaması ve fiyatının tespiti kararlaştırılır⁹. Joint-venture'da ise tarafların amacı üstlendikleri işin yapılması ve bir kazanç elde edip, bu kazancı paylaşmaktır¹⁰.

Sermayeye katılmalı joint-venture mevcut bir şirkete katılmak ya da yeni bir şirket kurulması özelliği bakımından şirket birleşmelerine¹¹ benzemekle birlikte, farklı bir kurumdur. Şirket birleşmeleri katılma ya da yeni kuruluş şeklinde olabilmektedir. Her iki türde de mevcut şirketler tasfiyesiz infisah edip, tüzel kişiliklerini kaybetmektedir. Joint-venture'da ise mevcut şirketlerin infisahi

---

⁵ Poroy(Tekinalp/Çamoğlu): Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.7, İstanbul 1997, s.16 ; Akyol, Ş.: Know-How, Management Joint Venture ve Büyük Çaplı İnşaat Sözleşmeleri, İstanbul 199 s.75 ; Dayınlarlı, 226 ; Tekil,F.: Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler Hukuku, B.5, İstanbul 1996. s.80 ; Tekinalp/Tekinalp, s. 157.

⁶ Tekil, F.: Anonim Şirketler Hukuku, B.II, İstanbul 1998, s.78.

⁷ Kaplan, s.19.

⁸ Kartel, "hukuksal ve ekonomik açıdan birbirinden bağımsız teşebbüslerin, bağımsızlıklarını koruyarak, aralarındaki rekabeti sınırlandırmak veya tümüyle ortadan kaldırmak suretiyle piyasayı etkileme ve kontrol altında tutma amacıyla bir araya gelmeleri" Özsunay,E.: Kartel Hukuku, İstanbul 1985, s.6.

⁹ Özsunay, s.7.

¹⁰ Kaplan, s.21.

¹¹ "Bir veya birden çok ticaret ortaklığının malvarlığının, tasfiye olunmaksızın, içlerinden birisine veya yeni kurulan bir ortaklığa, kendiliğinden ve külli halefiyet yolu ile geçmesi; bu suretle malvarlıklarının birleşmesi ve intikal eden malvarlığının karşılığı olarak, infisah eden ortaklığın ortaklarının, hesaplanan bir değiş-tokuş ölçüsüne göre, bünyesinde birleştirilen ortaklıkta, kendiliğinden ortaklık payı kazanmasıdır." Bkz. Poroy(Tekinalp/Çamoğlu), s.99, N.141 ; Birleşme kavramı hakkında geniş bilgi için bkz. Türk, H. S.: Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986, 3vd.

ve tüzel kişiliklerini kaybetmeleri söz konusu değildir. Joint-venture kurulduktan sonra da bu ilişkiyi meydana getiren şirketler varlıklarını devam ettirirler¹². Başka bir ifadeyle, joint-venture'larda işletmelerin kendisi birleşmemekte, onlardan her biri kendi faaliyet alanındaki teknik, ticari veya mali bilgi ve imkanlarını birleştirmektedir¹³.

“Kişilerin belirli bir işi veya işler dizisini birlikte gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmeleri ve bunlardan her birinin diğerlerinden bağımsız olarak işin sadece bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu üstlenmesi durumunda “*konsorsiyum*” söz konusu olur.”¹⁴ Konsorsiyum, joint-venture'a çok benzemektedir. Hatta bazı yazarlar, joint-venture'ın geleneksel tipi olan sözleşmeye dayalı (sermaye gerekmeyen) joint-venture'ı konsorsiyum olarak nitelendirmektedir¹⁵. Ancak konsorsiyum ile joint-venture farklı kurumlar olup, joint-venture'da müteselsil sorumluluk söz konusu iken, konsorsiyum da her ortak işin üstlenmiş olduğu kısmından sorumludur. Çalışmamızda joint-venture ve konsorsiyum Türk Hukuku bakımından incelenecek, hukuki nitelikleri ortaya konulacaktır.

I. JOİNT VENTURE

A. Tanımı

Joint-venture ilişkisi, tek bir işin gerçekleştirilmesi amacıyla oluşturulabileceği gibi, süreklilik arz eden bir işin yapılması amacıyla da kurulabilir. Ancak uygulamada tek bir iş için kurulan joint-venture'a daha çok rastlanmaktadır. Hatta *tek iş* joint-venture'nin en önemli özelliklerinden biridir. Hukukumuzda joint-venture¹⁶ terimi karşısında kabul edilmiş tek bir karşılık yoktur. Bunun için farklı terimler kullanılmıştır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun

---

¹² Kaplan, s.18 ; Tekil, s. 78.

¹³ Tekil, s.78.

¹⁴ Tanım için bkz. Barlas, N.: *Adi Ortaklık Temeline Dayalı Sözleşme İlişkileri*, İstanbul 1998, s. 174.

¹⁵ Yılmaz, L.: “Çeşitli Hukuk Sistemlerinde Joint Venture Anlaşmasının Yorumu ve Hukuki Düzenlemeye Kavuşturulması İhtiyacı” Mahmut R. Belik'e Armağan, İstanbul 1993, s.482.

¹⁶ Joint-venture, ABD Hukukunda “Joint Business Venture”, Alman ve İsviçre Hukukunda ise “Gemeinschaftsunternehmen” kavramı ile ifade edilmektedir.

mükerrer 6'ncı maddesinde “iş ortaklığı” ibaresi kullanılmıştır¹⁷. İş ortaklığı, tüzel kişiliği olsun ya da olmasın tüm ortaklıklar için kullanılan bir kavram iken, kendine özgü bir ortaklık türü olan joint-venture için kullanılmasının doğru olmayacağı belirtilerek doktrinde eleştirilmiştir¹⁸. Gerçekten de iş ortaklığı kavramı joint-venture’ niteleyip benzer kavramlardan ayırt etmeyi sağlayabilecek bir kavram değildir. Doktrinde joint-venture’nin karşılığı olarak “müşterek iş ortaklığı”¹⁹ “ortak girişim”²⁰ kavramları önerilmiştir. Yargıtay da bir kararında “müşterek iş ortaklığı” terimini kullanırken²¹ başka bir kararında “joint-venture” terimini tercih etmiştir²².

Joint-venture’in üzerinde ittifak edilmiş bir tanımı yoktur ve olmaması da gerekir. Hiçbir Joint-venture bir diğerine tam olarak benzemez, her somut olayda faaliyetin özellik ve niteliğine göre farklılık arz eder²³. Joint-venture’in en önemli özelliği de belli bir kalıbı ve kuralı olmamasıdır. Bununla birlikte Joint-venture’ı anlatabilmek için onun bazı özelliklerinin ve ayırıcı unsurlarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu nedenle doktrinde joint-venture’in özelliklerini ortaya koyan çeşitli tanımlar yapılmıştır. Dayınlarlı ABD mahkeme içtihatlarında belirtilen özellikleri taşıyan bir Joint-venture tanımı yapmaktadır: “Bir partnership veya tüzel kişiliği haiz herhangi bir şirket kurmaksızın belli bir ticari işlemde kar elde etmek isteyen iki veya daha ziyade kişinin özel işbirliği”²⁴. Doktrinde

---

¹⁷ Mükerrer madde 6-(Ek.4.12.1985-3239/72md.) “Birinci maddenin A,B,C ve D bentlerinde yazılı kurumların kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla (Ek cümle:22.7.1998-4369/81-D/1md.) kurdukları ortaklıklardan vergi dairesinde bu şekilde mükellefiyet tesis edilmesini talep eden iş ortağıdır. Bunların tüzel kişiliklerinin olmaması mükellefiyetlerini etkilemez.” Bkz. 11.12.1985 tarih ve 18955 sayılı RG ile 22.7.1998 tarih ve 23417 sayılı RG.

¹⁸ Akyol, s. 58.

¹⁹ Kaplan, s.5.

²⁰ Poroy,(T/Ç), s. 16 ; Tekil, s.79 ; Akyol, s.57 ; Kocayusufpaşaoğlu, N.Y.: Borçlar Hukuku Dersleri, I. Fasikül, İstanbul 1996, s.156 ; Barlas, s.191; Pulaşlı, s.25.

²¹ Yargıtay 13. HD,2.10.1995 tarih ve E.95/7761, K.95/8331 sayılı kararı için bkz. YKD, Y. 1996, C. XXII, S.1, s.55-59.

²² Yargıtay 11 HD, 30.3.1990, E.1990/1595, K.19903298 sayılı kararı için bkz. YKD, Y. 1990, C.XVI, S.10, s.1491-1493.

²³ Dayınlarlı, s.50-51.

²⁴ Dayınlarlı, s.50 Ayrıca yabancı hukuklarda yapılan diğer tanımlar için bkz. Dayınlarlı, s.49-51.

yapılan diğerk bir tanımda joint-venture; “iki veya daha fazla kişinin sadece bir işin icrası suretiyle ve kar elde etmek amacıyla ortaklaşa teşebbüs yoluyla meydana getirdikleri bir ortaklık olup bunun için ortaklar malvarlıklarını, paralarını, etkilerini, becerilerini ve bilgilerini birleştirirler. Her ortak diğerkinin temsilcisidir ve teşebbüs üzerinde kontrole sahiptir.” şeklinde ifade edilmiştir²⁵. Kaplan ise yapmış olduğu tanımda joint-venture’u şöyle açıklamaktadır: “Müşterek Teşebbüs Ortaklığı(Joint Venture), iki veya daha ziyade hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız kişi veya tüzel kişiliğe haiz şirketlerin müştereken belli bir amacı gerçekleştirmek ve kar elde etmek için kurdukları ve müştereken yönettikleri tüzel kişiliği bulunan veya bulunmayan bir ortaklıktır.”²⁶ Diğerk bir tanımda ise joint-venture, “Hukuken ve iktisaden birbirinden bağımsız birden fazla gerçek veya tüzel kişinin belirli bir işi ya da süreklilik arz eden bir faaliyeti, bir ticaret ortaklığı kurarak veya böyle bir ortaklık söz konusu olmaksızın gerçekleştirmek ve kazanç elde etmek amacıyla bir sözleşme çerçevesinde bir araya gelmeleri ve o faaliyetin rizikolarını her biri müteselsilen sorumluluk altına girmek suretiyle üstlenmeleridir”, şeklinde ifade edilmiştir²⁷. Yılmaz, hukuk sözlüğünde joint-venture’ı şöyle tanımlamıştır²⁸: “İki veya daha çok ortağın, kendi faaliyetlerini sürdürürken, belli bir işi görmek üzere sürekli veya geçici olarak bir şirket kurup bu şirkete kendi işletmelerinden teknik, mali ve ticari destek sağlamaları üzerinde anlaşmaları; mali amaçlarla bir ticari şirketi yürütmek için iki veya daha çok kişiden oluşan birlik; işbirliği; ortaklık; iş ortaklığı;belli amaçla bir araya gelen adi ortaklık.” Bir Yargıtay kararında yer alan tanım ise şöyledir: “Müşterek iş(teşebbüs) ortaklığı iki veya daha fazla sermaye katılımı bulunan teşebbüslerin belli bir sahada(sektörde) hizmet vermek ve bir amacı gerçekleştirmek için oluşturdukları bir teşebbüs ve ortaklıktır.”²⁹

---

²⁵ Tekinalp,G. /Tekinalp,Ü. : Joint Venture, Karayalçın’a Armağan, Ankara 1988, s.151, dpn.27’de anılan sözlük.

²⁶ Kaplan, İ.: İnşaat Sektöründe Müşterek İş Ortaklığı –Joint Venture- Ankara 1994, s.6.

²⁷ Barlas, s.188.

²⁸ Yılmaz, E.: Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5.Baskı, Ankara 1996, s.424.

²⁹ Yargıtay 13. HD,2.10.1995 tarih ve E.95/7761, K.95/8331 sayılı kararı için bkz. YKD, Y. 1996, C. XXII, S.1, s.57.

Doktrinde yapılan bu tanımlardan yola çıkarak joint-venture'in temel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Joint-venture ilişkisi genellikle tek bir işin gerçekleştirilmesi için kurulan geçici bir şirket tipidir³⁰. Ancak bazen süreklilik arz eden faaliyetler için de joint-venture kurulmaktadır. Nitekim sermayeye dayalı joint-venture'lar süreklilik arz eden işlerin icrasında oluşturulmaktadır.
- Bir sözleşmeyle kurulan joint-venture'in tüzel kişiliği olması gerekmez.
- Joint-venture ortaklarının taahhüt edilen işi ortaklaşa yerine getirme ve kar elde etme amacı vardır³¹. Ortaklar müşterek menfaatleri için katkıda bulunurlar. Ortakların katkıları, para, kişisel itibar, kişisel çalışma, tecrübe, etkinlik veya bilgi gibi çok farklı şeyler olabilir³².
- Joint-venture ortaklarca müştereken yönetilir³³. Bu ilişkide her ortak diğerinin temsilcisidir ve şirket üzerinde kontrole sahiptir³⁴.
- Joint-venture ilişkisine katılanlar hukuki ve ekonomik yönden birbirlerinden bağımsızdırlar. Joint-venture oluşturulduktan sonra da bağımsızlıklarını sürdürürler³⁵.
- Joint-venture'in işlerinden dolayı, ortaklar müteselsilen sorumludurlar³⁶.
- Joint-venture amaç veya öngörülen süre ile sınırlıdır³⁷. Bu durum joint-venture'in geçici işler için kurulan bir ortaklık tipi olmasının sonucudur.

---

³⁰ Bazı tanımlarda "tek iş" joint-venture'nin bir unsuru olarak yer almıştır. Bkz. Tekinalp/Tekinalp, s. 150-151.

³¹ Kaplan, s.7.

³² Tekinalp/Tekinalp, s. 154-155.

³³ Kaplan, s.7 ; Tekinalp/Tekinalp, s. 154.

³⁴ Tekinalp/Tekinalp, s. 151.

³⁵ Barlas, s.190.

³⁶ Tekinalp/Tekinalp, s. 153 ; Barlas, s.190.

- Joint-venture'in taraflarından birisinin yabancı yatırımcı olması zorunlu değildir. Ancak doktrinde joint-venture'in yabancı unsura sahip olması gerektiğini iddia edenler olmuştur. Dayınlarlı, ancak yabancı yatırımcılarla yerli yatırımcılar arasında yapılması halinde bir joint-venture'in varlığından söz edilebileceğini iddia etmektedir³⁸. Akyol da yabancı unsurun joint-venture için uzun yıllar ayırıcı unsur olmakla birlikte, günümüzde iki yabancı yatırımcının üçüncü bir ülkede kurdukları şirketin joint-venture olarak kabul edildiğini ifade etmektedir³⁹. Akyol, yabancı yatırımcı unsurunun sınırlarını genişletmekle birlikte buna tam olarak karşı çıkmamaktadır. Ancak joint-venture'da yabancı unsur zorunluluğu bulunmasını haklı kılacak bir gerekçe mevcut değildir. Pekala iki Türk vatandaşı da bir araya gelip joint-venture kurabilmelidir. Nitekim mevzuatımızda bunu engelleyecek bir hüküm de mevcut değildir⁴⁰.

B. Joint-venture Sözleşmesinin Hukuki Yapısı

Joint-venture kavramı ilişkinin farklı aşamaları için kullanılmıştır. Hemen belirtelim ki, esaslar sözleşmesi olarak da ifade edilen *temel sözleşme*, joint-venture sözleşmesi; bu sözleşmenin tarafları arasındaki ilişki de joint-venture ilişkisidir. Her joint-venture sözleşmesinde mutlaka temel sözleşme bulunacaktır. Ancak işin niteliği gereği temel sözleşmeden önce ya da sonra farklı sözleşmeler de yapılabilmektedir. Konumuzun esasını teşkil eden joint-venture sözleşmesi olmakla birlikte ilişkinin niteliğine göre ortaya çıkan diğer sözleşmelerinde incelenmesi konunun anlaşılması bakımından yararlı olacağından, bunlara da kısaca değinilecektir. Bazen joint-venture ilişkisinde aşamalı olarak üç sözleşme yer alır. Bu sözleşmeler sırasıyla; ön kuruluş

---

³⁷ Kaplan, s.7 ; Dayınlarlı, s.54-55.

³⁸ Dayınlarlı, s. 224-225.

³⁹ Akyol, s.89.

⁴⁰ Öztürk, P.: Ortak Girişim (Joint Ventur) ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2001, s.5.

sözleşmesi, temel sözleşme ve uydu sözleşmedir. Joint-venture sermayeye dayalı ya da sermaye gerekmeyen tipte kurulmuş olsun, bu sözleşmeler yapılabilir. Bunlardan başka sermayeye dayalı joint-venture'da ortaklık sözleşmesi yapılmaktadır⁴¹. Ancak bu sözleşme ticaret şirketini kuran sözleşme olduğundan incelememizin dışında kalmaktadır.

1. Ön kuruluş Sözleşmesi

Joint-venture sözleşmesinin hazırlık aşamasında ön kuruluş sözleşmesi yapılır. Ön kuruluş sözleşmesi her zaman bağımsız bir sözleşme olarak yapılmayabilir. Bu sözleşme, temel sözleşme öncesinde yapılan ayrı bir sözleşme olabileceği gibi, temel sözleşmenin girişi şeklinde de olabilir. Nitekim ön kuruluş sözleşmesi ayrı olarak yapılsa dahi, esas sözleşmenin yapılmasından sonra temel sözleşmeye giriş bölümü olarak eklenmektedir⁴².

Ön kuruluş sözleşmesi joint-venture oluşturmak isteyen tarafların, henüz işi almadan önceki aşamada yapmış oldukları sözleşmelerdir. Taraflar ön kuruluş sözleşmesi yapıp bununla bir işe talip olurlar. Bu sözleşmede, taraflar öncelikle yapılan işin tanımını yaparlar. Bu sözleşmede; tarafların pay oranı, oluşturulacak hukuki yapı, iş gücü ve finansmanın nasıl sağlanacağı, ihalede nasıl hareket edileceği gibi hususlar yer alır⁴³.

Ön kuruluş sözleşmesi esasen geçici nitelikte olup, temel sözleşme yapılmaz ise kendiliğinden ortadan kalkar. Temel sözleşmenin yapılması halinde, giriş bölümü olarak bu sözleşmeye eklenir ve amaçlar maddesi anlamı kazanır. Böylece yapılacak olan temel sözleşme ile uydu sözleşmeler arasında bir uyumsuzluk ortaya çıktığında, ön kuruluş sözleşmesindeki hükümlere bakılır⁴⁴. Ön kuruluş sözleşmesinin yapılması ile taraflar arasında bir adi şirket sözleşmesi kurulmuş olur⁴⁵. Nitekim Yargıtay 11. HD'nin bir kararında bu

---

⁴¹ Ortaklık sözleşmesi hakkında bkz. Öztürk, s.30-32.

⁴² Akyol, s. 70.

⁴³ Akyol, s. 70.

⁴⁴ Akyol, s. 72.

⁴⁵ Akyol, s. 73, dpn.102.

sözleşme ön akit olarak adlandırılırken, bunun adi şirket mahiyetinde olduğu da ifade edilmiştir⁴⁶.

2. Temel Sözleşme(Joint-venture Sözleşmesi)

Temel sözleşme⁴⁷ asıl joint-venture sözleşmesidir. Nitekim joint-venture sözleşmesi olarak da anılmaktadır⁴⁸. Bu sözleşmenin yapılmasıyla ön kuruluş sözleşmesi temel sözleşmenin giriş bölümünü oluşturur. Temel sözleşmede öncelikle yapılan işin tam bir tanımı yapılır ve işin nasıl gerçekleştirileceği gösterilir. Taraflar arasında meydana gelecek olan şirketin türü de temel sözleşmede gösterilir. Temel sözleşmede yer alacak diğer hususlar şunlardır: Sözleşmenin konusunu oluşturan işin yapılması için gerekli teçhizatın finansmanın nasıl sağlanacağı; ortakların kimlikleri, katılma payları, hak ve yükümlülükleri, katılma payı olarak getirecekleri lisans ve know-how'ların nasıl kullanılacağı ve değerlendirileceği; kurulacak şirketin nasıl temsil olunacağı ve yönetileceği, toplantı ve karar yeter sayıları, kazancın nasıl paylaşılacağı; sözleşmenin sona erme sebepleri, sona ermesi halinde yapılacak olan işlemler, doğacak bir ihtilafta uygulanacak hukuk ve yargılama usulü⁴⁹.

Temel sözleşmenin yapılmasıyla taraflar arasında adi şirket niteliğinde bir joint-venture ilişkisi oluşur. Daha önce bağımsız olarak bir ön sözleşmenin yapılması halinde bir adi şirket niteliğinde joint-venture'ın kurulacağından söz etmiştik. Kanımca bu iki joint-venture birbirinden farklı şirketlerdir. Ön kuruluş sözleşmesiyle oluşturulan joint-venture'da amaç işi almak ve işin tamamlanması için gerekli düzenlemeleri içerecek olan temel sözleşmeyi yapmaktır. Temel sözleşmede ise hazırlık aşamalarından çok işin bitirilmesi ve kazancın paylaşılmasına ilişkin düzenlemeler yer alır. Başka bir deyişle, temel sözleşme asıl joint-venture sözleşmesi, ön kuruluş sözleşmesi adından da anlaşılacağı

---

⁴⁶ Yargıtay 11 HD, 30.3.1990, E.1990/1595, K.19903298 sayılı kararı için bkz. YKD, Y. 1990, C.XVI, S.10, s.1492.

⁴⁷ Temel sözleşme kavramı için bkz. Akyol, s.69, 72 ; Kaplan, s.8 vd. ; Öztürk, s. 28 ; Doktrinde ayrıca "Esaslar sözleşmesi" ifadesi de kullanılmaktadır. Tekinalp/Tekinalp, s.166,167 ; Yılmaz, s. 485.

⁴⁸ Esaslar sözleşmesi, pay sahipleri sözleşmesi kullanılan diğer ifadelerdir. Bkz. Tekinalp/Tekinalp, s.166-167.

⁴⁹ Temel sözleşmede hangi hususların yer alacağı hakkında bkz. Akyol, s. 73,74 ; Tekinalp/Tekinalp, s. 167 ; Kaplan, s. 8,9 ; Tekil, s.79.

üzere temel sözleşmenin yapılmasına ve ilişkinin geleceğine dair hükümler içeren sözleşmedir.

3. Uydu Sözleşmeler(Tabi Sözleşmeler)

Temel sözleşmeden sonra, temel sözleşmedeki hükümler çerçevesinde joint-venture ile ortakları arasında değişik sözleşmeler yapılması ihtiyacı doğabilir. İşte temel sözleşmeyi bir merkez olarak kabul edip yapılan sözleşmeler uydu sözleşmeler olarak adlandırılmıştır⁵⁰. Uydu sözleşmeler, temel sözleşmenin hedefi ve asıl konusu olan işin gerçekleşmesi için yapılması gereken ya da taraflar arasında bir sorun çıktığında yapılmasına ihtiyaç duyulan sözleşmelerdir⁵¹.

Uydu sözleşmeler, uygulama protokolü niteliğinde olup, uygulamada ortaya çıkacak sorunları çözmek için yapılır. Uydu sözleşmeler temel sözleşmeye aykırı olmamak zorundadır⁵².

Uygulamada uydu sözleşmeler, ortak iş ile ilgili lisans sözleşmesi, patent sözleşmesi, marka lisansı sözleşmesi teknik yardım ve mühendislik sözleşmesi, malzeme teminine ilişkin satım sözleşmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir⁵³. Çok farklı şekillerde ortaya çıkabilecek olan bu sözleşmeler her zaman yapılmaz. İşin niteliğine göre bazen bir türü ya da bir kaç birden yapılabilir. Bu sözleşmelerin hepsi birbirinden bağımsız sözleşmelerdir. Bunlar bağımsız olmakla birlikte temel sözleşmeye bağlıdırlar. Temel sözleşmedeki hükümlere aykırı olmamak zorundadırlar⁵⁴. Sonuç itibariyle burada yapılan her sözleşme ilgili mevzuatlarındaki hükümlere tabi olacaktır.

C. Türleri

Joint-venture uygulamada çok çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de doktrinde joint-venture türleri bakımından farklı ayrımlara tabi

---

⁵⁰ Dayınlarlı, s.110.

⁵¹ Akyol, s. 74.

⁵² Akyol, s. 74.

⁵³ Kaplan, s.15 ; Tekinalp/Tekinalp, s.167 ; Yılmaz, s.485.

⁵⁴ Akyol, s. 74.

tutulmuştur. Ortakların eşit olup olmamasına göre⁵⁵, bir organizasyona ihtiyaç gösterip göstermemesine göre⁵⁶ ya da taraflarına göre çeşitli ayrımlar yapılmıştır. En yaygın olarak yapılan ayırım, joint-venture'in kuruluş şekli bakımından, salt sözleşmeye dayalı olarak adlandırılan geleneksel joint-venture ve sermayeye katılımlı joint-venture ayırımıdır. Bu ayırım her ne kadar joint-venture'in yapısına tam olarak uymasa da ABD Hukuku'nda ortaya çıkan bu ayırım, uluslararası düzeyde uygulanmaktadır⁵⁷. Bu nedenle biz de çalışmamızda *sermayeye dayalı joint-venture - geleneksel joint-venture* ayırımını kullanacağız. Joint-venture'in diğer türlerinde kısaca değinmekle yetineceğiz⁵⁸.

1. Kuruluş Şekli Bakımından Joint-venture

a. Geleneksel(Salt Sözleşmeye Dayalı)Joint-venture⁵⁹

Joint-venture'in geleneksel türü doktrinde sözleşmeye dayalı joint-venture olarak ifade edilmektedir⁶⁰. Aslında bütün joint-venture'ların kuruluşu bir sözleşmeye dayanır. Bu nedenle sözleşmeye dayalı joint-venture ifadesi doğru bir tanımlama değildir. Ancak sözleşmeye dayalı joint-venture ifadesi doktrinde yaygın olarak kullanılmaktadır⁶¹. Aslında bu ifade geleneksel joint-venture'ı sermayeye dayalı joint-venture'dan ayrılmak için kullanılan bir ifadedir. Burada sermaye gerekli olmayıp, yalnızca sözleşmenin yapılması ve katılma payları ile joint-venture oluştuğundan sözleşmeye dayalı joint-venture ifadesi kullanılmaktadır. Geleneksel joint-venture olarak da adlandırılan bu tür gerçek manada joint-venture'dır. Geleneksel⁶² joint-venture'da bir ticaret şirketi kurulmasına gerek olmadığı gibi, belli bir sermaye tahsisi de gerekli değildir⁶³.

---

⁵⁵ Akyol, s.81.

⁵⁶ Öztürk, s. 25.

⁵⁷ Akyol, s.79.

⁵⁸ Diğer ayrımlar için bkz. Barlas, s.192-193 ; Akyol, s.80-81 ; Öztürk, s.23 vd.

⁵⁹ Kavram için bkz. Akyol, s.79, dpn.114.

⁶⁰ Tekinalp/Tekinalp, s.156 ; Kaplan, s.3 ; Dayınlarlı, s. 227 ; Akyol, s.79 ; Barlas, s.193 ; Öztürk, s.19.

⁶¹ Tekinalp/Tekinalp, s.156 ; Kaplan, s.3 ; Akyol, s.79 ; Barlas, s.193 ; Öztürk, s.19.

⁶² Barlas, s.193.

Hatta çoğu kez bir organizasyona dahi gerek yoktur. Tarafların bir araya gelerek ortak bir amaç için güçlerini birleştirmeleri ve katılma payı⁶⁴ edimlerini ifa etmeleri yeterlidir. Katılma payı, ortak amaca ulaşabilmek için ortakların sözleşmeyle üstlenmiş oldukları katkıdır⁶⁵. Joint-venture'in bu türünde doğrudan doğruya katılımcıların kendi katkıları ile amaç gerçekleştirilmektedir⁶⁶.

Geleneksel joint-venture'da taraflar *tek bir işin* çözümü için bir araya gelmektedirler⁶⁷. Bu tür, tek bir iş ve kısa süreli taahhütlerin yerine getirilmesi için daha kullanışlı olduğundan yaygın olarak uygulama alanı bulmaktadır. Barlas, geleneksel joint-venture'in *tek iş* için elverişli bir model olduğunu ifade etmekle birlikte, *tek işin* zorunlu bir unsur olmadığı görüşündedir⁶⁸.

Geleneksel joint-venture'da çoğu kez bir organizasyon gerekmez⁶⁹. Örneğin Devletin istediği buğdayı teslim için katkılarını birleştiren birden fazla şirketin bir joint-venture teşkil etmesinde⁷⁰ bir organizasyon gerekli olmayabilir. Ancak bazı durumlarda bir organizasyonun varlığı lüzumlu olabilir. Örneğin, Enerji Bakanlığı'nın Rusya'dan doğalgaz getirilmesi için yapılacak boru hattı işi için iki şirketin joint-venture kurması halinde bir organizasyon gerekli olacaktır.

b. Sermayeye Dayalı Joint-venture

Sermayeye dayalı joint-venture da geleneksel(sözleşmeye dayalı) joint-venture gibi sözleşmeye dayalıdır. Sermayeye dayalı joint-venture'da taraflar öncelikle aralarında bir joint venture sözleşmesi yaparlar. Daha sonra da

---

⁶³ Tekinalp/Tekinalp, s.156 ; Tekil , s.79 ; Akyol, s.79 ; Kaplan, s.3 ; Barlas, s.193.

⁶⁴ Para dışında çok farklı şeyler katılma payı olarak getirilebilir. Örneğin, Bir otomobil üretimi için kurulan joint-venture'de bir ortak geliştirdiği bir bilgisayar programını, diğer ortak kendi personelini katılma payı olarak getirirken, diğer ortak ta atölyesinin kullanımını katılma payı olarak getirebilecektir. Barlas , s.193-194.

⁶⁵ Barlas, s.32 ; Yongalık,A.: Adi Şirkette Sermaye Payı, Ankara 1991, s.37-39.

⁶⁶ Tekil, s. 79.

⁶⁷ Poroy (Tekinalp/Çamoğlu), s.16 ; Akyol, s.79.

⁶⁸ Barlas, s.194.

⁶⁹ Kaplan, s.3.

⁷⁰ Tekil, s.79 .

nihai amaçlarını gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanmak üzere bir şirket kurarlar ya da mevcut bir şirkete katılırlar⁷¹.

Joint-venture'in bu türünde kurulan ya da katılınan ticaret şirketi temel sözleşmede yer alan amacı gerçekleştirmek için bir araçtır⁷². Ticaret şirketli joint-venture salt sözleşmeye dayalı joint-venture'a göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Taraflar öncelikle aralarında bir joint-venture sözleşmesi yaparak, adi şirket niteliğinde bir ortaklık kurarlar. Daha sonra da tüzel kişiliği olan bir ticaret şirketi kurar ya da böyle bir şirkete katılırlar. Joint-venture ortaklarının katılmış oldukları ya da kurmuş oldukları şirket *yavru şirket* olarak adlandırılmaktadır⁷³. Yavru şirket olarak adlandırılan şirket için, ortak işletme, müşterek yavru ortaklık ifadeleri de kullanılmaktadır⁷⁴. Ancak hemen belirtelim ki, yavru şirket tabirinin kullanılması karışıklığa yol açabileceğinden kullanılması uygun değildir.

Joint venture ortaklarının katıldığı ya da kurmuş oldukları şirket, joint-venture sözleşmesinin yapıldığı ülke hukukundaki şirket tiplerinden birine uygun olmalıdır. Türkiye'de yapılan bir Joint-venture sözleşmesi sonrasında kurulacak olan şirket; kollektif, komandit, anonim veya limited şirket olabileceği gibi, kooperatif şeklinde kurulması da mümkündür⁷⁵. Ancak uygulamada en çok anonim ve limited şirket tipine rastlanmaktadır. Kurulan bu şirket, joint-venture'in nihai amaçlarını gerçekleştirmek için faaliyette bulunur. Amaca ulaşmak için yapılan işlemlerde ticaret şirketi üçüncü kişilerle muhatap olurken, adi şirket taraflar arasında hüküm ifade etmektedir⁷⁶.

Joint-venture'in bu türünde ortakların hepsinin sermaye koyması gerekli değildir. Bir taraf sermaye koyarken diğer taraf becerisini ortaya koyarak ortak amacın gerçekleştirilmesi için katkıda bulunabilir⁷⁷. Başka bir ifadeyle sermaye

---

⁷¹ Barlas, s.198 ; Yılmaz, s.477 ; Öztürk, s.20-21.

⁷² Tekil, s. 80.

⁷³ Barlas, s.196.

⁷⁴ Tekinalp/Tekinalp, s.169.

⁷⁵ Kaplan, s.14.

⁷⁶ Barlas, s.199.

⁷⁷ Akyol, s.80.

payı olarak nakit getirilebileceği gibi, maddi veya gayri maddi türden aynı sermaye de getirilebilecektir⁷⁸.

Bağımsız yönetim ilkesi, diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi, hukukumuzda da geçerlidir. Buna göre, ticaret şirketleri hukuki, ekonomik ve organik yönden bağımsız bir bütün teşkil ederler. Başka bir ifadeyle, ticaret şirketleri kendi yöneticileri dışındaki başka bir ortaklığın veya grubun yönetimine bağlı değildirler. Sermayeye katılmalı joint-venture'lar bu ilkenin bir istisnasını teşkil etmektedir. Çünkü joint-venture'ın tarafları yapmış oldukları temel sözleşmeye koydukları hükümlerle⁷⁹, kurulan ya da katılınan ortaklık üzerinde hakimiyet kurarlar⁸⁰.

Sermayeye katılmalı joint-venture'da adi şirketin yanında, amaca ulaşmalarını sağlayacak olan ticaret şirketi de bulunmaktadır. Bu iki şirketin aynı anda bulunması nedeniyle *çifte ortaklık*⁸¹ durumunun bulunup bulunmadığı doktrinde tartışılmıştır⁸². Sermayeye katılmalı joint-venture'da çifte bir yapı bulunmakla birlikte ticaret şirketi, yalnızca bir organ şirket niteliğinde olmadığından çifte ortaklık yoktur⁸³.

2. Tedarik Joint-venture'ı ve Yönlendirici Joint-venture

Joint-venture için yapılan ayrımlardan birisi yönlendirici ya da tedarik edici niteliği göz önüne alınarak yapılan ayrımdır⁸⁴. Bazı Joint-venture'lar gerekli organizasyonu sağlarlar. Burada amacın gerçekleştirilmesi için gerekli olan

---

⁷⁸ Barlas, s.198.

⁷⁹ Yönetim kurulu ve denetçilerin seçimi, toplantı ve karar yeter sayıları, veto hakları, kar paylaşımı ve payların devri gibi hükümler esas sözleşmeye konulmaktadır. Tekinalp/Tekinalp, s.168.

⁸⁰ Tekinalp/Tekinalp, s.167-168.

⁸¹ İki veya daha fazla kişinin iki(ayrı) şirket kurmaları ve bu şirketlerin, biri diğerinin bağımlı yöneticisi olarak faaliyet gösterecek şekilde bir ekonomik birlik halinde kaynaşmaları durumunda çifte ortaklık mevcuttur. Barlas, s.100 (Naklen, Naegeli, E.: Die Doppelgesellschaft als rechtliche Organisationsform der Kartelle, Konzerne und anderen Unternehmerzusammenschlüsse nach deutschem und schweizerischem Recht, Bd.: I, Zürich 1936, s.9.)

⁸² Tartışmalar için bkz. Barlas, s.196-197.

⁸³ Barlas, s.196-197.

⁸⁴ Ayrım için bkz. Akyol, s.80.

sermaye ve işgücünün sağlanması söz konusudur. Barajlar, otoyollar, limanlar yapmak için kurulan Joint-venture'ler bu tipe örnek olarak sayılabilir.⁸⁵

Joint-venture'lerin yönlendirici olmaları da mümkündür. Araştırma ve geliştirme joint-venture'leri yönlendirici joint-venture'lerdir⁸⁶.

3. Yatay ve Dikey Joint-venture

Joint-venture'ı oluşturan tarafların iş sahibi ile ilişkileri bakımından yatay ve dikey joint-venture şeklinde bir ayırım yapılmıştır. Tarafların her birinin iş sahibi ile ilişkiye girmesi halinde yatay joint-venture söz konusu olmaktadır. Uygulamada yaygın olarak karşılaşılan joint-venture türü budur⁸⁷.

Taraflardan yalnız birinin iş sahibi ile ilişki kurması halinde dikey joint-venture söz konusu olacaktır⁸⁸.

Barlas, yatay ve dikey joint-venture'ı farklı bir açıdan ayırma tabi tutmuştur. Buna göre, yavru şirket ana şirket ile aynı alanda faaliyet gösteriyor ve onlarla birlikte ortak bir üretim projesi gerçekleştiriyorsa yatay joint-venture söz konusudur. Yavru şirket ile ana şirketin iktisadi bakımdan farklı katmanlarda bulunması halinde dikey joint-venture söz konusu olacaktır. Dikey joint-venture'da yavru şirket ana şirketin üretimi için hammadde sağlamak, üretime yönelik araştırma ve geliştirme yapmak, malların dağıtımını, taşınması gibi faaliyetlerde bulunmaktadır⁸⁹.

D. Hukuki Niteliği

Ticaret Kanunu'nun 136'ncı maddesinde ticaret şirketleri sayılmıştır. Ticaret Kanunu'nda öngörülen özellikleri haiz olmayan bir şirket adi şirket sayılacaktır⁹⁰. Bir şirket türü olan joint-venture hakkında hukukumuzda hukuki bir düzenleme yoktur. Bu nedenle joint-venture hakkında Borçlar Kanunu'nun

---

⁸⁵ Akyol, s.80.

⁸⁶ Akyol, s.80.

⁸⁷ Akyol, s.80 ; Dayınlarlı, s. 250 vd.

⁸⁸ Akyol, s.80 ; Öztürk, s. 23.

⁸⁹ Barlas, s.192, dph.169'da anılan yazarlar.

⁹⁰ Pulaşlı, s.26.

520 ve devamı maddelerinde düzenlenen adi şirket hükümleri uygulanacaktır⁹¹. Yargıtay 13. HD'nin bir kararında da joint-venture'nin adi şirket niteliğinde olduğundan bahsedilmektedir⁹².

Joint-venture, hukuki yapısı itibariyle birden fazla sözleşmeden oluşur. Joint-venture'nin hukuki niteliği tespit ederken, joint-venture'in türüne ve yapısına göre bir ayırım yapılarak incelenmesi yararlı olacaktır⁹³.

1. Geleneksel (Sözleşmeye Dayalı) Joint-venture

Geleneksel (sözleşmeye dayalı) joint-venture'da tarafların bir şirket kurmalarına gerek olmadığı gibi, çoğu kez bir organizasyona da ihtiyaç yoktur. Başka bir ifadeyle bu joint-venture'in basit ve sade bir yapısı vardır. Bu tip joint-venture'da en az iki gerçek ya da tüzel kişinin varlığı yeterlidir. Sözleşmenin geçerliliği için bir şekil şartı öngörülmemiştir⁹⁴.

Doktrinde geleneksel(sözleşmeye dayalı) joint-venture ilişkisinin adi şirket ilişkisi olduğu, yapılan sözleşmenin de adi şirket sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir⁹⁵. Joint-venture sözleşmesinde aksine bir düzenleme yoksa Borçlar Kanunu'nun 520 ve devamı maddeleri uygulanacaktır. Buna göre, joint-venture sözleşmesinde aksi öngörülmemişse ortaklar kararları ittifakla alırlar(BK m.524/I). Joint-venture sözleşmesinde ya da tarafların sonradan kararlaştırmaları halinde şirketin idaresi ortaklardan birine ya da bir kaçına bırakılabilir(BK m.525). Şirkete yeni bir ortağın girmesi, tüm ortakların bunu kabulüne bağlıdır(BK m.532/I). Adi şirket niteliğinde olduğundan tüzel kişiliği yoktur. Ortaklar joint-venture'in borçlarından müteselsilen sorumludurlar(BK m.534)

Geleneksel(sözleşmeye dayalı) joint-venture'in en önemli özelliklerinden birisi *tek iş* için kurulan geçici bir şirket olmasıdır. Ticari işletmelerin zorunlu

---

⁹¹ Akyol, s.75 ; Dayınlarlı, s.226 ; Tekil, s.80 ; Pulaşlı, s.25.

⁹² Yargıtay 13. HD'nin 2.10.1995 tarih ve E.1995/7761, K.1995/8331 sayılı kararı için bkz. YKD, 1996, C.XXII, S.1, s. 55-59.

⁹³ Kaplan, s. 8 ; Barlas, s.203.

⁹⁴ Ancak joint-venture'in bir türü olarak kabul edilen *iş ortaklığında* yazılı şekil şartı aranmaktadır. 31 Numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, m.1/b.II

⁹⁵ Poroy(Tekinalp/Çamoğlu), s.16, N.19b ; Tekinalp/Tekinalp, s.157 ; Dayınlarlı, s.226 Tekil, s.80 ; Barlas, s.203 ; Öztürk, s.35.

unsurlarından birisi, *devamlılık* unsurudur(TST m.14/II). Geleneksel (sözleşmeye dayalı) joint-venture tek iş için kurulan geçici bir şirket tipi olması nedeniyle ticari işletme işletmek için uygun değildir.

2. Sermayeye Dayalı Joint-venture

Joint-venture ortaklarının yapacakları işin niteliği bazen bir ticaret şirketi kurmayı ya da mevcut bir ticaret şirketine katılmayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle zaman zaman uygulamada sermayeye dayalı joint-venture tipiyle karşılaşılmaktadır. Doktrinde çoğunluk, sermayeye dayalı joint-venture'ın da geleneksel joint-venture'da olduğu gibi adi şirket niteliğinde olduğu görüşündedir⁹⁶. Akyol, esasen bir adi şirket ilişkisinin varlığını kabul etmekle birlikte, sözleşme içinde lisans-patent ve know-how kullandırma gibi edimlerin taahhüdü halinde karma sözleşmenin söz konusu olacağını ifade etmiştir⁹⁷.

Sermayeye dayalı joint-venture'da temel sözleşmeyle kurulan adi şirketten başka, bir de ticaret şirketi yer almaktadır. Doktrinde kurulacak bu şirketin tüzel kişiliğe sahip olması gerekmediği ifade olunmakla birlikte⁹⁸, yaygın olarak uygulanan tüzel kişiliği haiz ticaret şirketleridir⁹⁹. Joint-venture ortaklarının kurduğu bu şirket, kurulmuş olduğu ülkenin hukuk düzenine tabi olacaktır. Burada amaca ulaşmak için ticaret şirketini kurup yöneten adi şirket niteliğindeki joint-venture, varlığını sürdürmeye devam eder. O halde diyebiliriz ki, sermayeye dayalı joint-venture adi şirket olmakla birlikte, amaca ulaşmak için kurdukları şirket genelde tüzel kişiliği haiz bir ticaret şirketi olmaktadır.

E. İŞ ORTAKLIĞI

Hukukumuzda joint-venture hakkında yasal bir düzenleme yoktur. Ancak 5422 sayılı¹⁰⁰ Kurumlar Vergisi Kanunu'na 4.12.1985 tarihinde 3239 sayılı yasa¹⁰¹ ile eklenen m.1/E ve mükerrer m.6'da ilk kez iş ortaklığı kavramı

---

⁹⁶ Tekil, s.80 ; Kaplan, s.11 vd. Barlas, s.204.

⁹⁷ Akyol, s.76.

⁹⁸ Tekinalp/Tekinalp, s.166.

⁹⁹ Barlas, s.199.

¹⁰⁰ 3.6.1949 tarihli RG. S.7229

¹⁰¹ 11.12.1985 tarihli RG. S. 18955

mevzuatımıza girmiştir. Bundan sonra 31 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde¹⁰² iş ortaklığının tanımı yapılmış ve unsurları belirlenmiştir. Ancak hemen belirtelim ki, iş ortaklığı joint-venture'ın Türkçe karşılığı değildir¹⁰³. Joint-venture iş ortaklığından daha geniş bir kavram olup, *iş ortaklığı*, joint-venture'ın özel bir türüdür¹⁰⁴.

İş ortaklığı, sermaye şirketi, kooperatif, iktisadi kamu kuruluşları, dernek ve vakıflara ait işletmelerin kendi aralarında ya da bir veya birkaç kurumun gerçek kişilerle belli bir işin yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıktır¹⁰⁵.

Kurumlar Vergisi Genel Tebliği 1/b maddesinde kurulacak bir iş ortaklığında bulunması gereken zorunlu unsurlar sayılmıştır. Buna göre:

- Ortaklarından birisinin kurumlar vergisi mükellefi olması gerekir.
- Ortaklık belli bir işi sonuçlandırmak üzere yazılı bir sözleşmeyle kurulur.
- İş ortaklığının konusu belli bir iş olmalıdır.
- Birlikte yapılacak olan işin belli bir süre içinde bitirileceğinin öngörülmüş olması gerekir.
- İşin, birden fazla takvim yılına yayılması ve konusunun inşaat, onarma, montaj ve teknik hizmetler olması gerekir.
- İş ortaklığı ile işveren arasında bir taahhüt sözleşmesi olmalıdır.
- Taraflar, müştereken taahhüt edilen işin, belli bir veya birden fazla bölümünden değil tamamından sorumludur.
- İşin bitiminde kazanç paylaşılır.

Tebliğ'de konsorsiyumun iş ortaklığından farkı da ortaya konulmuştur. Buna göre, konsorsiyumda her ortak işin belli bir bölümünün yapımını üstlenmelidir. Bu durum yapılan taahhüt sözleşmesinde yer almalıdır. İş ortaklığında böyle bir ayırım olmayıp, iş ortaklığının tarafları işin tamamından

---

¹⁰² 3.4.1986 tarihli RG. S. 19067

¹⁰³ İş ortaklıkları, joint-venture'ın Türkçe karşılığı gibi kullanılmıştır. Bkz. Öncel, M./Kumrulu, A./Çağan, N.: Vergi Hukuku, B.8, Ankara 2000, s.336.

¹⁰⁴ Tekinalp/Tekinalp, s.157

¹⁰⁵ 31 sayılı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde(m.1.a) iş ortaklığı şöyle tanımlanmıştır: "İş Ortaklıkları, KVK'nun 1. maddesinin A, B, C, D bentlerinde yazılı kurumların; kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklardır. "

sorumludurlar. İş ortaklığı, devamlılık arz eden ve aynı nitelikte olan iş veya işler için değil, belirli bir sürede bitecek bir iş için kurulur. Tek bir iş için kurulan iş ortaklığında işverenin birden fazla olması, iş ortaklığının birden fazla olmasını gerektirmez.

Kural olarak adi şirketlerin tüzel kişiliği bulunmadığından, kurumlar vergisi mükellefi değildirler. İş ortaklıkları da adi şirket niteliğinde olduğundan kurumlar vergisi mükellefi olmaması gerekir¹⁰⁶. Bu durumun vergi kaybına neden olduğu gerekçesi ile kanun koyucu uygulamada sık karşılaşılan iş ortaklıklarını da kurum olarak kabul edip, kurumlar vergisi mükellefi saymıştır. Ancak Kurumlar Vergisi Kanunu'nda 22.7.1998 tarih ve 4369 sayılı Yasa'nın 81-D/1 maddesi ile mükerrer 6 madde değiştirilmiştir. Eklenen fıkra ile *iş ortaklıkları* için kurumlar vergisi mükellefi olmak ihtiyari hale getirilmiştir¹⁰⁷.

II. KONSORSİYUM

Konsorsiyum da Joint-venture'da olduğu gibi büyük hacimli işlerin yapılabilmesi ihtiyacından doğmuştur. Ekonomik, ticari ve mali işlerdeki çeşitlilik nedeniyle konsorsiyum çok farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Uygulamada en çok kurulan konsorsiyum tipi kredi temini için bankaların oluşturdukları bankalar konsorsiyumudur¹⁰⁸.

Konsorsiyum ve joint-venture geçici nitelikleri, adi şirket niteliğinde olmaları gibi özellikleri nedeniyle birbirine çok benzemektedir. Hatta doktrinde salt sözleşmeye dayalı joint-venture'ın konsorsiyum olduğu iddia edildiği gibi¹⁰⁹, konsorsiyum ve joint-venture'ı aynı anlamda kullananlar¹¹⁰ da olmuştur. Nitekim bir Yargıtay kararında da joint-venture ve konsorsiyum aynı anlamda kullanılmıştır¹¹¹. Ancak hemen belirtelim ki, tüm bunlara rağmen joint-venture ve

---

¹⁰⁶ İş ortaklıkları hakkında geniş bilgi için bkz. Dayınlarlı, s.227 vd.

¹⁰⁷ 59 sayılı Kurumlar Vergisi Genel Tebliği m.2.(22.8.1998 sayılı RG. S. 23441)

¹⁰⁸ Yüksel, A.S.: Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, B. 5, İstanbul 1986, s. 281-283.

¹⁰⁹ Yılmaz, s.482.

¹¹⁰ Tandoğan,H.: "Eser Sözleşmesinde Müteahhidin İş yardımcı Kişilere, Alt Müteahhidin İş Yardımcı Kişilere Yaptırması, Başkasına Devretmesi, Müteahhitler Konsorsiyumu(Joint Venture), Batider 1986, C.XIII, S.3-4, s.83 vd.

konsorsiyum bir birlerinden farklı kurumlardır. Joint-venture'da şirketin borçlarından dolayı ortaklar üçüncü kişilere karşı müştereken ve müteselsilen sorumlu iken, konsorsiyumda her ortak işin kendi taahhüt etmiş olduğu kısmından sorumlu olur. Joint-venture'da kâr gayesi mutlak iken¹¹², konsorsiyumda iktisadi gaye yeterlidir. Konsorsiyum genellikle bir organizasyona ihtiyaç duyulmaması nedeniyle sermayeye dayalı joint-venture'dan ayrılırken, salt sözleşmeye dayalı joint-venture'a yaklaşmaktadır. Joint-venture ile konsorsiyum arasındaki temel fark ortakların sorumluluğunun niteliği bakımındandır.

A. Tanımı

Konsorsiyum joint-venture'a göre daha çok uygulanan bir şirket tipidir. Tarafların sorumluluklarının sınırlı olması nedeniyle daha çok tercih edilmektedir. Doktrinde yapılan çeşitli tanımlarda konsorsiyumun benzer özellikleri vurgulanmıştır. Bir tanımda; "Kişilerin belirli bir işi veya işler dizisini birlikte gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmeleri ve bunlardan her birinin diğerlerinden bağımsız olarak işin sadece bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu üstlenmesi durumunda "*konsorsiyum*" söz konusu olur."¹¹³ şeklinde ifade edilirken, başka bir tanımda; "Konsorsiyum, iki veya daha çok gerçek ya da tüzel kişiden her birinin, belli bir işi yapmak amacı ile, ortaklaşa taahhüt etmiş oldukları işin bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu diğerlerinden bağımsız olarak yüklenmek suretiyle katkılarını birleştirmeleridir."¹¹⁴ Yılmaz da hukuk sözlüğünde konsorsiyumu şöyle tanımlamaktadır: "İki veya daha fazla kişiden her birinin, belli bir işi yapmak için ortaklaşa taahhüt ettikleri işin bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunun diğerlerinden bağımsız olarak yüklenerek katkılarını birleştirmeleri; büyük kuruluşlar arasında belirli bir veya birden fazla iş için kurulan birlik."¹¹⁵ Kaplan'ın yaptığı tanım ise şöyledir: "Konsorsiyum, belirli bir

---

¹¹¹ Yargıtay 13. HD. 2.10.1995, 7761/8331 sayılı karar için bkz. Yargıtay Kararları Dergisi, 1996, S.1, s.55vd.

¹¹² Tekil, s. 78.

¹¹³ Tanım için bkz. Barlas, s. 174.

¹¹⁴ Tekinalp/Tekinalp, s.162.

veya birkaç ticari işi gerçekleştirmek ve bundan kazanç elde etmek için birden ziyade teşebbüsün meydana getirdiği “*adi şirket*” niteliğinde birleşmedir.”¹¹⁶ Bu tanım “kazanç elde etme” unsuruna ve “teşebbüs” unsuruna yer verdiği için doktrinde eleştirilmiştir. Konsorsiyumun taraflarının mutlaka teşebbüs olması gerekmez, gerçek kişiler de konsorsiyum ortağı olabilirler. Konsorsiyumda her zaman kazanç elde etme amacı olmayabilir, amacın iktisadi nitelikte olması yeterlidir, nitekim oy konsorsiyumlarında durum böyledir¹¹⁷.

B. Konsorsiyum Sözleşmesinin Hukuki Yapısı

Konsorsiyum ilişkisi, geçerliliği herhangi bir şekil şartına bağlı olmayan bir sözleşmeye dayanır. Bu ilişkinin tarafları gerçek ve tüzel kişiler olabilir. Konsorsiyumun tarafları sadece gerçek kişiler olabileceği gibi, gerçek ve tüzel kişiler birlikte ya da sadece tüzel kişiler olabilir¹¹⁸. Konsorsiyumun ortaklarının tacir olmaları da şart değildir¹¹⁹. Konsorsiyumu oluşturan şirket ya da gerçek kişiler üstlenmiş oldukları işi yapmak için adi şirket niteliğinde bir sözleşme yaparlar¹²⁰.

Konsorsiyum ilişkisi, belirli bir veya birkaç işin icrası amacıyla oluşturulur. Genellikle konsorsiyumun amacı mahiyet itibari ile devamlılık arz etmez. Nadiren oy konsorsiyumlarında olduğu gibi amacı süreklilik arz edebilir¹²¹. Konsorsiyumda müşterek amaç iktisadi olmakla birlikte, kazanç elde etme ve bunu paylaşma amacı her zaman olmayabilir. Nitekim bir ortaklığın pay sahiplerinin müşterek bir amaca ulaşmak için yaptıkları oy konsorsiyumlarında

---

¹¹⁵ Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s. 480.

¹¹⁶ Kaplan, s.19.

¹¹⁷ Eleştiri için bkz. Barlas, s.176.

¹¹⁸ Kaplan, yaptığı konsorsiyum tanımında birden fazla teşebbüsün bir araya gelmesi şartından bahsetmiştir. Kaplan, s.19.

¹¹⁹ Barlas, s.176.

¹²⁰ Tandoğan, H.: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.II, B.3, Ankara 1987, s. 96 vd. ; Karayalçın, Y.: Ticaret Hukuku, II.Şirketler Hukuku, B.2, Ankara 1973, s.132 ; Tekinalp/Tekinalp, s.163 ; Kaplan, s.19.

¹²¹ Barlas, s.176-177.

iktisadi amaç bulunmakla birlikte, kazanç elde etme ve bunu paylaşma amacı bulunmamaktadır¹²².

Konsorsiyumun yönetimi genellikle ortaklardan birisine bırakılmaktadır. Bu ortağa *konsorsiyum lideri* denilmektedir. Yönetim yetkisinin birden fazla ortağa bırakılması hali *eş liderlik* olarak ifade edilmiştir. Yönetim yetkisinin verildiği ortak ya da ortaklar, yönetimin tek sahibi olup, diğer ortakların yönetime doğrudan katılma ve müdahale etme hakları yoktur¹²³. Konsorsiyumun temsili yetkisi de konsorsiyum liderine aittir.

Çoğu kez konsorsiyumda bir şirket malvarlığı bulunmaz. Konsorsiyum ortakları işin konusuna giren ekonomik değerler üzerinde kendi payları oranında bireysel mülkiyet hakkına sahiptirler¹²⁴.

Konsorsiyumda taraflar ortaklaşa taahhüt etmiş oldukları işin bir bölümünün yerine getirilmesinin sorumluluğunu diğerlerinden bağımsız olarak üstlenirler.

C. Türleri

Hedeflenen amaca ve konusuna göre farklı türde konsorsiyum kurulabilir, bu konuda bir sınırlama yoktur. Nitekim uygulamada çok farklı konsorsiyum türleri ile karşılaşılacaktır. Örnek olarak emisyon konsorsiyumları, aracılık konsorsiyumları, kredi konsorsiyumları, yapı konsorsiyumları, oy konsorsiyumları ve iyileştirme konsorsiyumları sayılabilir. Çalışmamızda uygulamada sık rastlanan birkaç konsorsiyum türü hakkında kısaca bilgi verilecektir¹²⁵.

1. Aracılık Konsorsiyumu

Menkul kıymetlerin halka arzı, çok yönlü bir çalışmayı gerektirdiği gibi, çoğu kez üstlenilen risk te büyüktür. Bu nedenle menkul kıymetlerin halka arzına aracılık edecek olan aracı kuruluşlar işbirliği yapmak ihtiyacı duyarlar¹²⁶.

---

¹²² Oy konsorsiyumları için bkz. Moroğlu, E.: Oy Sözleşmeleri, Özellikle Anonim ve Limited Ortaklıklarda, B.2, Ankara 1996, s.28vd.

¹²³ Barlas, s.177.

¹²⁴ Barlas, s.179.

¹²⁵ Konsorsiyumun türleri hakkında bkz. Yüksel, s.282-283; Tandoğan, Borçlar, s. 99-100 ; Barlas, s. 179-184.

¹²⁶ Manavgat, Ç.: Sermaye Piyasasında Aracı Kurumlar, Ankara 1991, s.97.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri:V, No:19 sayılı Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'nin 41 ve devamı maddelerinde *aracılık konsorsiyumu* hükmüne bağlanmıştır. Buna göre, satışı yapanın muvafakatini almak koşulu ile aracılık konsorsiyumu yapılabilecektir(Tebliğ m.41/I). Aracılık konsorsiyumu oluşturduğunda aracı kurumlardan birisi yönetici olarak tayin edilir ve bu aracı kurum konsorsiyumu temsil eder(m.41/II). Konsorsiyum sözleşmesi yazılı şekilde yapılmalıdır. Bu sözleşmede bulunması zorunlu olan hususlar şunlardır(m.42/II):

“– Satışa konu olan sermaye piyasası aracı ve miktarı ile bu aracı ihraç eden veya daha önce ihraç etmiş ortaklık veya kuruluş hakkında tanıtıcı açıklamalar,

– Sözleşmeye göre konsorsiyuma katılan aracı kuruluşların verecekleri hizmetlerin kapsamı, esasları ve bu hizmetlerin aralarındaki paylaşımı ile tarafların hak ve yükümlülükleri ve benzeri konulardaki hükümler,

– Konsorsiyum işlem ve hesaplarının tasfiyesine ilişkin esaslar,

– Konsorsiyum sözleşmesinin süresi,

– Konsorsiyum yöneticisini ve sözleşmenin taraflarını tanıyan bilgiler ve yetkili imzalar.”

Aracılık konsorsiyumunda amaç menkul kıymetlerin halka arzının başarı ile tamamlanmasıdır. Halka arz işleminin tamamlanması ile konsorsiyum da sona erer¹²⁷.

2. Kredi Konsorsiyumları

Bir banka tarafından karşılanamayacak büyüklükte krediler söz konusu olabilir. Bu durumda bu kredinin sağlanması için birden fazla banka bir araya gelerek bu krediyi sağlamak yoluna gitmek isteyebilirler. Birden fazla banka tarafından kredinin sağlanabilmesi için oluşturulan konsorsiyumlar, kredi konsorsiyumlarıdır¹²⁸. Kredi konsorsiyumları bankalar tarafından en sık uygulanan konsorsiyum türlerindedir. Büyük bir işe talip olan joint-venture

---

¹²⁷ Aracılık konsorsiyumu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Manavgat, s.97 vd.

¹²⁸ Kredi konsorsiyumları hakkında bkz. Yüksel, s.283 ; Barlas, s. 181-182.

krediye ve teminat mektubuna ihtiyaç duymaktadır. Bu durumda gerekli olan kredi bankaların oluşturduğu konsorsiyum tarafından sağlanmaktadır¹²⁹.

3. Oy Konsorsiyumları

“Oy konsorsiyumu, çok taraflı bir sözleşme olup, bununla iki veya daha çok pay sahibi, ortak bir amaca ulaşmak için, oy haklarını sözleşmede belirledikleri veya daha sonradan sözleşmeye göre aralarında saptayacakları yönde bizzat veya bir temsilci aracılığı ile topluca kullanmayı ya da kullanmamayı taahhüt ederler.”¹³⁰ Oy konsorsiyumları, amaç ve süre bakımından farklı niteliklere sahip olması nedeniyle konsorsiyumun özel bir tipini oluşturmaktadır. Oy konsorsiyumlarında kazanç paylaşmak unsuru olmasa da iktisadi amaç unsurunun bulunması yeterli sayılmıştır¹³¹. Oy konsorsiyumları tek bir genel kurul toplantısı için ya da tek bir gündem maddesi için yapılabilir. Ancak uygulamada çoğu kez sürekli bir sözleşme olarak yapılmaktadır. Oy konsorsiyumları da diğer konsorsiyumlar gibi adi şirket niteliğindedir¹³².

4. Yapı Konsorsiyumları

“Yapı Konsorsiyumları, birbirinden bağımsız kişi veya kuruluşların, büyük bir yapı işini işverene karşı her biri için belli bir bölümünden sorumlu olmak üzere birlikte gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmelerini ifade eder.”¹³³

D. Hukuki Niteliği

Konsorsiyum, 31 sayılı Kurumlar Vergisi Tebliği’nde hükme bağlanmış ve iş ortaklığından farkı ortaya konulmuştur. Buna göre konsorsiyumda her bir ortağın yapacağı işin taahhüt sözleşmesinde açıkça gösterilmesi gerekir. Konsorsiyumun türü ne olursa olsun, taraflar arasında sözleşme ilişkisine dayalı bir adi şirket ilişkisi kurulur¹³⁴. Konsorsiyum adi şirket niteliğinde olduğu

---

¹²⁹ Reisoğlu, S.: 4491 Sayılı Yasa ile Değişik Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2000, s. 404.

¹³⁰ Moroğlu, s.28.

¹³¹ Tekinalp/Tekinalp, s.163.

¹³² Moroğlu, s.41-42 ; Tekinalp/Tekinalp, s.163.

¹³³ Barlas, s.183.

noktasında bir tartışma yoktur. Ancak konsorsiyumun bazı özellikleri adi şirketten farklılıklar gösterir. Adi şirkette ortakların üzerinde iştirak halinde mülkiyet hakkına sahip oldukları bir malvarlığı¹³⁵ vardır(BK m. 534). Konsorsiyumda ise müşterek bir malvarlığı yoktur. Her ortak konsorsiyumun konusunu oluşturan ekonomik değerler üzerinde kendi payları oranında bireysel mülkiyet hakkına sahiptirler¹³⁶. Adi şirkette şirketin işlerinden dolayı ortakların müteselsil sorumlulukları vardır(BK m. 534). Konsorsiyumda ise bu durumun aksine her ortak işin kendine düşen kısmından sorumludur. Ancak bu sayılan unsurlar adi şirket için zorunlu unsurlar olmadığından, konsorsiyumun adi şirket niteliğinde olmasına engel olmaz¹³⁷. Konsorsiyum sözleşmesinde düzenlenmeyen hususlarda Borçlar Kanunu'nun 520 ve devamı maddeleri uygulanacaktır.

---

¹³⁴ Karayalçın, s.132 ; Tandoğan, Konsorsiyum, s.83 vd. ; Tekinalp/Tekinalp, s.163 ; Poroy(Tekinalp/Çamoğlu), s.52, N.77 ; Barlas, s.184

¹³⁵ Yongalık, s.40-42.

¹³⁶ Barlas, s.179.

¹³⁷ Barlas, s.145.

SONUÇ

Dünyada ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte işlerin hacimleri de büyümüştür. Bu nedenle uygulamada joint-venture ve konsorsiyum gibi şirket tipleri karşımıza çıkmaktadır. Joint-venture ve konsorsiyum hakkında hukukumuzda yasal bir düzenleme yoktur. Esasen bu konuda bir yasal düzenleme yapılmasına da gerek yoktur. Tarafların bu şirket tiplerini tercih etmelerinin başta gelen sebebi bu şirketlerin esnek yapısıdır. Hukukumuzda bu esnek yapıya uygun düzenleme Borçlar Kanunu'ndaki adi şirkete ilişkin düzenlemedir. Nitekim doktrinde joint-venture ve konsorsiyumun adi şirket niteliğinde olduğu kabul edilmiştir.

Konsorsiyum ve joint-venture Borçlar Kanunu'ndaki adi şirket hükümlerine tabidirler. Konsorsiyum ve joint-venture her ne kadar bir çok yönden benzerlikler gösterse de farklı kurumlardır. Konsorsiyum, genellikle bir organizasyona ihtiyaç duyulmaması özelliğiyle sermayeye dayalı joint-venture'dan ayrılmaktadır. Joint-venture ve konsorsiyum arasındaki temel fark ortakların sorumluluğu bakımındandır. Konsorsiyumda ortaklar, işin üstlendikleri bölümünden dolayı sorumlu iken, joint-venture ortakları müteselsil sorumludur. Bir işin yapılmasında joint-venture iş sahibi için daha güvenli bir model iken, konsorsiyum işi yapanlar bakımından daha elverişli bir modeldir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda *iş ortaklığı* hükme bağlanmıştır. Burada düzenlenen *iş ortaklığı* joint-venture'nin Türkçe karşılığı değil, onun özel bir türüdür. Aslında iş ortaklığı uygulamada ortaya çıkan bir şirket tipi değildir. Kanun koyucu, ülkemizde de yaygın olarak uygulanmaya başlayan joint-venture ve konsorsiyumu kurumlar vergisi mükellefi yapmak için böyle bir düzenlemeye gitmiştir. Ancak günümüzde iş ortaklıkları için kurumlar vergisi mükellefi olmak ihtiyaridir. Bu değişiklik yerinde olmuştur.